

משה חיים פלח

בסוגיא דדופן שלישית

הוא גודר באלכסון כנגד ראש תור, דא"כ צלר ליה שיעורא דז' על ז'.

ויעוין בשפת אמת דעמד בזה, וכתב דלשיטתם ע"כ צעינן לאוקמי בסוכה גדולה, דאף כאשר הטפה גודר באלכסון, אכתי נותר שיעור סוכה דז' על ז'.

ונראה לדון ליישב, דאף דהדופן השלישית מלד ענמה גודרת באלכסון, מ"מ תהא כל הסוכה כשרה.

והנה בכל סוכה דדפנותיה פחותות משצעה על שצעה טפחים, אף דאיכא סכך ז' על ז' טפחים, לא מכשרינן לה מדין פסל היו"א מן הסוכה, ובפשוטו היינו משום דרק אחר דאיכא סוכה, חייל דין פסל, אך כל זמן דליכא שיעור סוכה לא הוי כלל פסל היו"א מן הסוכה.

אולם נראה לדון דלעולם כל היכא דאילו יחול דין פסל יהא שיעור סוכה, חייל דין פסל ומצטרף מקום הפסל לשיעור סוכה, והא דבסוכה פחותה מז' טפחים לא מכשרינן מדין פסל היו"א מן הסוכה, אף דהסכך נמשך עד משך ז' טפחים, היינו מטעמא אחרינא.

דהנה צעיקר שיעורא דשצעה על שצעה טפחים, הרי עיקר דין השיעור נאמר בחלל הסוכה, דהא יסוד השיעור הוי שמהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו, אולם כבר עמדו האחרו' דע"כ הוי דין שיעור אף בדפנות, דהרי למאי דקי"ל דצעינן טפה שוחק דמוקי ליה בפחות מג' סמוך לדופן, פירש רש"י דנמלא רוב דופן עשוי, וע"כ דז' טפחים הוי שיעור צע"ס הדופן.

מיהו דצברי רש"י תמהו הראשונים, דא"כ אמאי צעינן טפה שוחק, הא בטפה מלומצס נמי איכא טפי מג' טפחים ומחלה דהיינו רוב דופן, ויעוין בריטב"א דביאר בדעת רש"י דצעינן רובא דמינכר, אך בשם תוס' כתב שם דאין הטעם משום דצעינן רוב דופן אלא משום דצעינן שיעור חסוב דארבעה טפחים, וכ"ה בתוס' הרא"ש ובתוס' רבנו פרץ וכ"כ הר"ן^א,

אותו טפה היכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היו"א אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויעמידנו כנגד ראש תור שתיק רב איתמר נמי אמר שמואל משמיה דלוי מעמידו כנגד היו"א וכן מורינן בי מדרשא מעמידו כנגד היו"א.

ומצינו בזה ד' שיטות עיקריות בדברי הראשונים

השיטה הא': דצין לרב וצין לרב כהנא ורב אסי מעמיד הטפה סמוך לאחת מן הדפנות, אלא דלרב מעמידו ציושר, ולרב כהנא ורב אסי צעי להעמידו באלכסון דוקא (כ"פ הריטב"א בדרך הב' וכן נקטו המהרש"ל ועוד בשיטת רש"י לפנינו).

השיטה הב': דצין לרב וצין לרב כהנא ורב אסי מעמיד את הטפה מופלג כנגד סוף הדופן, ופליגי כנ"ל, דלרב מעמידו ציושר, אלא דכיון דמעמידו כנגד סוף הדופן, מיחזי כפתח, ולרב כהנא ורב אסי מעמידו באלכסון דמיחזי כב' מחילות (כן נקט הריטב"א צפי' קמא).

השיטה הג': דלרב מעמיד את הטפה בסמוך לאחת מן הדפנות ציושר, ולרב כהנא ורב אסי מעמידו באלכסון מופלג כנגד סוף הדופן במקום הזוית הפרוזה (כן נקטו כמה אחרו' בשיטת רש"י לפנינו).

השיטה הד': דלרב מעמיד את הטפה מופלג כנגד סוף הדופן, ולרב כהנא ורב אסי מעמידו סמוך לאחת מן הדפנות (בפשוטו ציושר) ואעפ"כ הרי הוא גודר באלכסון עד סוף הדופן הארוכה שכנגדו (כן הביאו הראשונים מרב שרירא ורב האי גאון וכן נקט הרמב"ן במלחמות).

ועמדו האחרו', לשיטות דמעמיד את הטפה סמוך לאחת מן הדפנות באלכסון, לכאו' אינו גודר אלא באלכסון, וא"כ צלר ליה שיעורא דז' על ז' טפחים, דהא משמע דמיירי בסוכה קטנה דאין בכל אחת מן השתים כהלכתן אלא ז' טפחים.

ובן תמהו לשיטת רב שרירא ורב האי גאון אליבא דרב כהנא ורב אסי, דאף כשמעמיד את הטפה בסמוך לדופן ציושר, הרי

^א ויש מקום לתלות בפלוגמת הראשונים בספ"ק דעירובין (טז ב) גבי ברייתא דשלש מידות במחילות, דהנה אביי סבר התם להדיא דאף לרבנן דשיעור לצוד בג' טפחים, מ"מ לא מהניא מחילה בכלאים אף להחיר כנגדה אלא בשיעורא דד' טפחים, דכל למישרא כנגדו אי איכא מקום ארבעה חשיב ואי לא לא חשיב, אך רבא התם משני שינויא אחרינא, ודעת רוב הראשונים שם דרבא פליג וסבר דלרבנן אף מחילה דג' טפחים חשיבא מחילה להחיר כנגדה וכן הביאו בשם הראב"ד, אולם בתוס' רבנו פרץ ובחי' הר"ן שם (בשם תוס') כתבו דאף רבא מודה בעיקרא דדינא דאף לרבנן לא מהניא מחילה להחיר כנגדה אלא בשיעור ד' טפחים יעו"ש [והדברים מתאימים עם שיטת תור"פ וחר"ן בסוגיא].

דהיכא דאיכא לורת הפתח צדופן השלישית יראה דהרי היא מפסקת דין פסל, ואף היכא דאית לה שלש דפנות כהלכתן ללא צעיא כלל ללורת הפתח יעו"ש, וכן נקט החזו"א (סי' קמד סק"ו).

ויעוין עוד באחרו' (פ"ס תרנג.) דדנו לצאר שיטת הטור (שם) גבי חקק דאין כשירה אלא בתוך החקק ותמה ה"י אמאי לא מכשרינן לכולה עכ"פ מדין פסל כדין סוכה גבוהה מעשרים וצנה צה אינטצא, ויש שתי' דכיון דמדין לצוד חשבינן לדופן כנתקרבצה, הרי היא מפסקת לדין פסל.

ומעתה היה מקום לדון דה"נ כיון דחשבינן לדופן השלישית כגודרת את הסוכה צאלכסון, הרי היא מפסקת לדין פסל.

והנה למה דלידדו האחרו' דגדר דינא דשלישית אפילו טפח הוי צכלל הלכתא דגוד [וכתצו דמהאי טעמא לא מנינן צכלל הלכתא דמחיצין דינא דשלישית אפילו טפח, דהא הוי צכלל גוד] אכן היה מסתבר לדמות גוד ללצוד, וכשם ללצוד מפסיק (לדרך האחרו' צשיטת הטור) ה"נ גוד מפסיק.

אולם יש לומר דאין הגדר מדין גוד, אלא הדופן השלישית צמקומה גודרת כנגדה צאלכסון [וע"ד מה דציאר צחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ד מסוכה) צשיטת הרמב"ם צגדר דין רשות היחיד דעמוד, דהמחיצות צמקומן גודרות את כל הרשות עד לרקיע, ואף דהתם לא מהני לסוכה, היינו לדין צ' כהלכתן ושלשית אפילו טפח, אך הא דמהני הטפח מהני לכל הרוח השלישית, יש לצאר דכן הוא גדר הדין, דהך טפח גודר כנגדו את כל הרוח השלישית] ויש לומר דהא לא מפסיק לדין פסל, וכן לא דמי ללורת הפתח, דאית לה דין מחיצה וסתימה ממש, משא"כ הכא דהטפח ממקומו גודר את כל הרוח.

ולפ"ז ליכא ראייה מהכא דשיעור ז' טפחים הוי נמי שיעור צדפנות.

אולם אכתי הוכיחו האחרו' מסוכה העשויה כמצוי דקי"ל כריצ"ל דעושה פס ד' ומשהו ומעמידו צפחות משלושה סמוך לדופן, והכא ליכא למימר דטעמא משום דבעינן שיעור חשוב דארצעה טפחים, דאכתי אמאי בעינן תוספת משהו, אלא ע"כ משום דבעינן דצנירוף הלצוד יהא משך סוכה קטנה וכדפירש רש"י, אולם אי נימא דשיעורא דז' טפחים לא הוי כלל שיעור צדופן אלא שיעור צחלל הסוכה גרידא, הכא הרי צלא"ה איכא שיעור צסוכה, והרי לא בעינן דתהא הדופן כנגד כל שיעור הסוכה, וע"כ דשיעורא דז' טפחים הוי שיעור נמי צדופן הסוכה [ונת' עוד לעיל].

ומעתה נראה, דהא דצסוכה פחותה מז' טפחים לא מהני דין פסל להשלים השיעור, היינו משום דבעינן שיעור צדפנות, ולזה לא מהני דין פסל כלל, דהא מ"מ ליכא דפנות, אולם היכא דאיכא שיעור ז' על ז' צדפנות, אלא דליכא שיעור ז' על ז' צחלל הסוכה, כל דהסכך נמשך צשיעור ז' על ז', ומתכשר מדין פסל, י"ל דשפיר מהני אף להשלים שיעורא דז' על ז'.

ומעתה הכא כיון דאיכא שמים כהלכתן ושלשית טפח ואיכא שיעור דפנות, אף דהדופן השלישית דטפח גודרת צאלכסון וליכא חלל דז' על ז', אך כיון דהסכך נמשך על פני ז' על ז', י"ל דמנטרף הכל לשיעור חלל הסוכה מדין פסל היוצא מן הסוכה.

מיהו אכתי יש לדון צזה, דלכאורה הכא גרע, דכיון דכל הכשר הסוכה משום דחזינן לדופן השלישית כגודרת צאלכסון, י"ל דהרי היא חוצלת ומצטלת דין פסל, ויעוין צמאירי (יט א)

ובתור"פ שם הוכיח כן מן מר"פ חלון (עירובין עו א) דמסקינן דמודו רבנן לרשב"ג דפחות מד' לא חשיב חלון ופתח, אך צדעת ש"ר נראה דהיינו דוקא לענין שם פתח, דבעינן דחזי להכנס צו, משא"כ לשיעור מחיצה סגי צג"ט, והא דבעלמא בעינן מחיצה ד' טפחים היינו משום דזהו שיעור רשות, משא"כ צכלאים דסגי צמחיצה גרידא ואי"צ רשות, להכי סגי צג' טפחים, ולכא"פ ל"ז ה"ה הכא דהנידון רק על חשיבות המחיצה צע"ס, מסברא סגי צג' טפחים, וע"כ טעמא כרש"י דבעינן רוב דופן (מיהו הריטב"א צסוגין נטה לתום) והתם הסכים להראצ"ד דסגי צג"ט.